HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתני' הנודר מן הבית מותר בעלייה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [א]עלייה בכלל הבית [ב]הנודר מן עלייה מותר בבית: **גמ'** מאן תנא [1]בבית [ג]לרבות את [א] היציע בבית לרבות את העלייה אמר רב חסדא רבי מאיר היא דאי רבנן האמרי רבנן עלייה בכלל הבית למה לי קרא בבית לריבויא אביי אמר אפי' תימא רבנן בעיא קרא דסלקא דעתך אמינא [1]בבית ארץ אחוזתכם כתיב דמחבר בארעא שמיה בית עלייה הא לא מחבר בארעא כמאן אזלא הא [א]דאמר רב הונא בר חייא משמיה דעולא [ד]בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה טעמא דא"ל בית שבביתי אני מוכר לך אבל בית סתם אינו מראהו עלייה לימא רבי מאיר היא אפילו תימא רבנן מאי עלייה [ב]מעולה [ג]שבבתים: **מתני'** הנודר מן המטה מותר בדרגש דברי רבי מאיר וחכ"א [ה]דרגש בכלל מטה הנודר מן הדרגש מותר במטה: **גמ'** מאי דרגש אמר עולא ערסא דגדא אמרו ליה רבנן לעולא הא [ד]דתנן [ו]כשהן מברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש כולה שתא לא יתיב עלה ההוא יומא יתיב עלה מתקיף לה רבינא מידי דהוה אבשר ויין דכולה שתא אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל ההוא יומא אנן יהבינן ליה אלא הא קשיא דתניא דרגש לא היה כופהו אלא זוקפו ואי אמרת ערסא דגדא הוא והתניא [ה] [ז]הכופה את מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך הבית הוא כופה הא לא קשיא

מידי

רש"י

מתני' מותר בעלייה. שאין עלייה בכלל בית: **הנודר מן עלייה כו'.** דברי הכל אין בית בכלל עלייה: **גמ' ר"מ היא.** דאמר עלייה לאו בכלל בית היא: **דאי וכו'**[א]. בבית ארץ משמע דמחובר בארעא הוי בית: עלייה דלא מיחבר בארעא לא הוי בכלל בית ארץ ולהכי בעי קרא לרבויי דהואיל דסמיכא אקירות הבית מטמאה: **האומר לחבירו בית שבביתי אני מוכר לך מראהו עלייה.** משום דאמר בית בביתי משמע עלייה בתוך ביתי: **טעמא דאמר בית בביתי הא אם אמר בית סתם אין יכול להראות לו עלייה.** דאין עלייה בכלל בית: **לימא ר"מ היא.** דאמר אין [עלייה] בכלל [בית]: **אפי' תימא רבנן.** לא תימא עלייה ממש. [ב] מאי עלייה דקתני: **מעולה שבנכסיו.** הבית המשובח שבבתיו צריך ליתן לו היכא דקאמר בית בביתי. אבל אי הוה אמר בית סתם היה יכול להראות לו עלייה ממש דעלייה בכלל בית: **מתני' מותר בדרגש.** דאין דרגש בכלל מיטה: **דרגש בכלל מיטה.** ואסור. אבל הנודר מן הדרגש דברי הכל אין המיטה בכלל דרגש: **גמ' ערסא דגדא.** מיטה שעורכין אותה למזל ואין שום אדם ישן עליה: **כשהן מברין אותו.** [ו]לכ"ג כשהוא אבל [ג]: **כל העם כו' יתיב עליה.** בתמיה מכלל דדרגש לאו ערסא דגדא הוא: **אנן יהבינן ליה.** משום דכתיב[ז] ויין למרי נפש. ה"נ אף על גב דכולה שתא לא יתיב עליה השתא יתיב: **לא היה כופהו.** ממש הכרעים מלמעלה: **אלא זוקפו.** שמעמידו על שני כרעיו ודיו: **ואי אמרת ערסא דגדא.** דמיטה חשובה היא כ"כ אמאי אין צריך לכפותה: **והתניא וכו'.** וזו נמי הואיל ומיטה חשובה היא צריך לכפותה אלא שמע מינה דרגש לאו ערסא דגדא הוא:

המיוחדת

ר"ן

מתני' מן הבית מותר בעלייה. דלרבי מאיר עלייה ליתא בכלל בית. ורבנן פליגי עליה דסבירא להו דעלייה בכלל בית מיהו מודו דהנודר מן העלייה מותר בבית: **דרגש.** מפרש בגמ': **מותר ליכנס לתחומה.** תוך אלפים אמה הסמוכים לעיר: **לעיבורה.** תוך שבעים אמה ושיריים סמוך לעיר: **מן האגף ולפנים.** מסתימת הדלת ולפנים אבל מה שעומד לחוץ כשהדלת נועלת מותר בו: **גמ' בבית.** דכתיב בנגעי בתים דהיינו בבית ארץ אחוזתכם. לרבות את היציע כך היא הגירסא בנסחאות. ואמרו בתוספות דלא גרסי' ליה דהא בת"כ[ח] תניא איפכא בקירות הבית ולא בקירות היציע. ולפיכך כתב הרב ר' משה בר שניאור ז"ל דלא גרסינן הכא יציע אלא נבוע כלומר בית נבוע במיני נבעונים ואצטריך לרבויי דסד"א נילף מנגעי בגדים שהנבועים אינן מטמאין בבגדים[ט] דכתיב צמר ופשתים[י] מה פשתים שלא נשתנו אף צמר שלא נשתנה קמ"ל רבויא: **בבית ארץ כתיב.** כלומר בית המחובר לארץ: **מראהו עלייה.** אם רצה מוכר אומר לו ללוקח עלייה מכרתי לך אע"ג דגריעא דיד לוקח על התחתונה: **לימא ר"מ היא ולא רבנן.** דלרבנן אע"ג דלא אמר בית בביתי אלא בית אני מוכר לך מראהו עלייה דהא לדידהו עלייה בכלל בית: **מאי עלייה מעולה שבבתים.** וה"ק מראהו עלייה ע"כ של מוכר דכיון דאמר ליה בית בביתי צריך לברור לו המעולה ודוקא דאמר בית בביתי הא אמר בית סתם לא אלא מראהו גרוע. והך מסקנא דהכא מחלפא אמסקנא דפ"ב דמנחות (דף קח:) דאמר התם שור בשורי הקדש הגדול הקדיש תור בתורי קאמר ואקשינן עליה מהא דאמר רב הונא בר חייא משמי' דעולא בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה מאי לאו עלייה ממש ופרקי' לא מאי עלייה מעולה שבנכסיו מיתיבי בית בביתי אני מוכר לך נפל מראהו נפול עבד בעבדי אני מוכר לך מת מראהו מת ואם איתא ליחזי הי נפל והי מת אמר ליה לוקח קאמרת שאני לוקח דיד בעל השטר על התחתונה השתא דאתית להכי עלייה נמי דגריעא יד בעל השטר על התחתונה ולפום הך מסקנא דאמרי' דעלייה ממש קאמר דגריעא משמע דליכא לאוקמה לדרב הונא כרבנן דאם כן למה לי בביתי דקאמר אפי' בית נמי עלייה בכלל בית הוא ואי הכי אפשר דקיימא לן כר' מאיר. מיהו כתב הרמב"ן ז"ל דאפי' למסקנא דהתם הא דרב הונא כרבנן אתיא דאיכא למימר דהאי דנקט בית בביתי ולא נקט בית סתם לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בית סתם דמראהו עלייה דגריעא אלא אפי' כי אמר בית בביתי דבכי האי גוונא למעליותא משמע כדאמרי' התם הגדול הקדיש אפי' הכי גבי לוקח מראהו עלייה דגריעא הילכך כיון דלפום מסקנא דהתם איכא למימר דמימריה דרב הונא כרבנן אתיא נקיטינן כוותייהו דעלייה בכלל בית. וכן פסק הרמב"ם ז"ל [פ"ט מהלכות נדרים הלכה ט"ו]: **ערסא דגדא.** נוהגין היו להניע מטה למזל הבית. גדא מזל ודומה לו בסוף פרק במה אשה יוצאה (שבת דף סז.) גד גדי וסנוק לא: **כשהיו מברין אותו.** לכהן גדול [צ"ל למלך] שאירע לו אבל. ומתני' היא בפרק כהן גדול: **כולה שתא לא יתיב עלה.** עד עכשיו לא ישב על אותו מטה שהרי מונחת היא לשר הבית והשתא דאבל הוא יתיב עלה מהיכא תיפוק לן: **נוטל קרביטיו.**

מתיר

מסורת הש"ס

(א) מנחות קח:, (ב) [ברכות י:], (ג) [נ"א שבנכסים], (ד) סנהדרין כ. מ"ק כז., (ה) שם ושם תענית ל:, (ו) [צ"ל למלך], (ז) [משלי לא], (ח) [מצורע פרשה ו], (ט) [נגעים פי"א מ"ג], (י) [ויקרא יג], (כ) הך תיבת בפסחים שייך אחר תיבת נקיר שמיה ע"ש קיא: וכאן צ"ל שבת סז.,

◆

תורה אור השלם

1. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם:
ויקרא יד לד

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' מאיר וכו' דאי וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה בבית ארץ וכו' הוי בית עלייה דלא הד"א: (ב) ד"ה אפילו תימא וכו' ממש אלא מאי עלייה דקתני מעולה הד"א: (ג) ד"ה כשהן וכו' אבל כל העם וכו' הס"ד:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' היציע. נ"ל הנבוע (ועי' ר"ן):

◆

פירוש הרא"ש

מתני' הנודר מן הבית. שלא יכנס לבית: מותר ליכנס לעלייה. דלאו בכלל בית הוא: וחכמים אומרים עלייה בבלל בית. נראה דחכמים מודים בחדר ויציע דלא הוו בכלל בית דהמוכר את הבית לא מכר את החדר ואת היציע [ב"ב סא.] אלמא בלשון בני אדם לא הוו בכלל בית: גמ' לרבות את היציע. לגבי נגעים מיתניא: ר"מ היא. ולהכי איצטריך קרא לרבויי דבלשון בני אדם לא הוו בכלל בית: לימא ר"מ היא. דמשמע משום שאמר בית בביתי דמשמע בית כל דהו הא אמר בית סתם אינו יכול ליתן לו עלייה והיינו כר"מ דאמר עלייה ליתא בכלל בית דאי רבנן אפילו אמר לו בית סתם נמי: מאי עלייה מעולה שבבתים. ודאי אם א"ל בית סתם מראהו עלייה אבל השתא דאמר ליה בית בביתי האי לישנא משמע לאפוקי עלייה דגריעא משום עלייה וירידה וצריך ליתן לו המעולה שבין שני בתים דהיינו בית ועלייה מיהו בית הגרוע שיש לו יכול ליתן לו והכי מסיק בשלהי מנחות דיד בעל השטר על התחתונה: **ערסא דגדא.** מטה העשויה למזל הבית כדאיתא[כ] בפסחים גד גדי וסינוק לא כי שרא דעתירותא נקיר שמיה ומלוי בבית השומרים אותו בנקיות לכך מכיניס תמיד מטה מוצעת לנקיות: **כשהיו מברין אותו.** גבי כהן גדול [צ"ל מלך] מיתניא כשהוא אבל ומאכילים אותו סעודה ראשונה: **כל העם.** המברין אותו: **ההוא יומא.** שיש לו להתנהג בהכנעה ובנזיפות יתיב עליה: **דרגש לא היה כופהו אלא זוקפו.** כלומר מניחו כמו שהוא זקוף ואין לפרש זוקפו על צדו דא"כ הוה ליה למימר זוקפו ודיו כדקאמרינן לקמן גבי מטה שנקליטיה יוצאין ועוד לקמן ניחא שמן הדין היתה צריכה כפיה אלא שאינו יכול מפני הנקליטין הקבועין בה אבל הכא יכפה אם היא טעונה כפיה ואם אינה טעונה למה צריך לזוקפה:

מותר בדרגש. מפרש בגמרא ערסא דלגא ואינו בכלל מיטה סתם: **ערסא דגדא.** מיטה העשויה לכבוד ולמזל ואין יושבין עליה: **אנן יהבינן.** מי שמברין אותו: **ואי אמרת ערסא דגדא אמאי לא היה כופהו.** דבשלמא אי ערסא דלגא ניחא דלא בעי כפייה דדרגש העור תלוי בלולאות ודיו שיזקוף ויקשרנו למעלה מארכובותיו ולא יוכלו לישב עליו: **כל מטות שיש לו בבית.** מפני כבודו:

עין משפט נר מצוה

יג א ב מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' טו טוש"ע י"ד סימן ריד סעיף כח: [ג מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הל' יג:]

יד ד מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' יט טוש"ע ח"מ סימן ריז סעיף יב בהג"ה:

טו ה מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה טו:

טז ו מיי' פ"ז מהל' אבל הל' ח ופ"ב מהל' מלכים הלכה ד:

יז ז מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יח סמג עשין דרבנן ב טוש"ע י"ד סימן שפז סעי' א:

◆

מוסף רש"י

לימא ר' מאיר היא. דאי רבנן למה לי למימר, פשיטא, אלא לר' מאיר אצטריך דאע"ג דאמר שאין עליה בכלל בית, היכא דאמר בית בביתי אפילו עליה משמע ומראהו עליה, דיד בעל השטר על התחתונה, נימא דאליבא דר' מאיר נקט למלתיה (ראמ"ה בשמו). **אפילו תימא רבנן.** ואצטריך דמאי עליה הבית המעולה, דבית בביתי משמע המיוחד והחשוב שבכולן, ומיירי שהקנהו לו בכסף או בשטר בזה הלשון (שם). **ערסא דגדא.** נוהגין היו לערוך מטה ושלחן בבית ולא היו משתמשין בהן כלל אלא למזל הבית מונחת משום ניחוש. גדא, מזל, ודומה לו (שבת סז:) גד גדי וסנוק לא (סנהדרין כ. א). **כולה שתא לא יתיב עלה.** עד הנה לא ישב על אותה מיטה שהרי מונחת היא לנוי הבית, ההוא יומא יתיב עלה. והשתא דאבל הוא בעינן לאותביה עלה, מהיכא תיפוק לן (שם).

◆

תוספות

הנודר מן הבית מותר בעלייה. דעלייה אינה בכלל בית: **בבית לרבות היציע בבית לרבות העלייה.** הק' ה"ר יצחק הא דרשינן בקירות הבית ולא בקיר היציע ואמר הר"ס דכהן ברייתא איתא בת"כ וגרסינן לה הכי כנגע נראה לי ולא לאורי מכאן אמרו בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות נגעו בבית להביא חכר הנבוע בבית להביא העלייה ולכך איצטריך לרבות נבוע לפי שמצינו בנגעים בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתן כברייתו אף צמר כברייתו והוציא את הנבוע לפי שהוקשו נגעי בתים ונגעי בגדים והייתי סבור למעט כותל נבוע איצטריך לרבויי ושמא ה"נ גרסינן בבית לרבות הנבוע. הא דאמר רב הונא פרק בתרא דמנחות (דף קח:) בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה ואמר עלייה זו מכרתי לך טעמא דא"ל בית בביתי ולא בית סתם דמשמע בית חשוב אבל אם אמר בית סתם בית מכר לו וקשה דלשם קאמר דעלייה דגריעה קאמר ויד בעל השטר על התחתונה א"כ מאי איריא בית בביתי אפילו בית סתמא נמי כיון דהטעם תלוי ביד בעל השטר על התחתונה וי"ל דלשם נמי צריך לפרושי כיון דיד בעל השטר על התחתונה כבית סתם דמי ומראהו עלייה דגריע והכי נקט דאף כי אמר בית בביתי מראהו גרוע וא"כ בשמעתא ניחא כי [נמי] מראהו עלייה דגריעה אתיא כרבנן וה"ה בבית סתם מראהו עלייה דעלייה בכלל בית ונקיט בית בביתי לרבותא דאפי' הכי מראהו גרוע והכא לא חש הש"ס לתרץ כמסקנא דהתם ותירץ כס"ד התם וה"ה נמי דלמסקנא דהתם נמי מפרשינן שפיר. הר"ס: